

PŘÍPRAVA NA MANŽELSTVÍ, ÚKOL PRO CELÉ SPOLEČENSTVÍ KŘEŠŤANŮ A POŽADAVEK DNEŠNÍ DOBY*

Tiziano Vanzetto

Blízká a bezprostřední příprava na svátost manželství

Na základě posynodální apoštolské exhortace *Familiaris consortio* (FC) z 22. listopadu 1981 jsme zvyklí rozlišovat v rámci přípravy na svátost manželství tři specifické momenty nebo fáze, které se označují jako *vzdálená, blízká a bezprostřední příprava* (srov. FC 66). Tutéž terminologii nacházíme v dokumentu *Decreto generale sul matrimonio canonico* (DGMC),¹ vydaném Italskou biskupskou konferencí (CEI) 5. listopadu 1990 (č. 3) a v pozdějším dokumentu Papežské rady pro rodinu *Příprava na svátost manželství* z 13. září 1996 (srov. č. 5, 19 a 21). Kodex se touto problematikou zabývá pouze obecně v kánonu 1063, kterým je uvedena kapitola týkající se pastorační péče a úkonů, jež předcházejí uzavření manželství. I když zde nenacházíme terminologii uvedenou v encyklice *Familiaris consortio*, obsah čtyř odstavců, z nichž tento kánon sestává, se s ní v podstatě shoduje. Pastorační péči, která vede děti, mládež i dospělé k významu a k hodnotám manželského stavu (kán. 1063, 1° a 4°), můžeme bez obav identifikovat s blízkou a bezprostřední přípravou na manželství. Samostatným, avšak velmi významným tématem pak zůstává otázka samotného uzavření manželství, které musí být účinné (kán. 1063, 3°).

Abychom se mohli vhodným způsobem za-

bývat naším tématem, je třeba upřesnit, co rozumíme pod pojmy vzdálená, blízká a bezprostřední příprava na manželství, co je jejich obsahem a čím se tyto fáze mezi sebou liší.

Vzdálená příprava „zahrnuje rané dětství, dětský věk a mládí a odehrává se především v rodině, ale také ve škole a ve vzdělávacích kroužcích, které mohou být v tomto ohledu cennou pomocí“.² Jedná se o intenzivní, integrálně pojatou křesťanskou a katolickou výchovu (srov. kán. 793–795), k níž neodmyslitelně patří také autentická formace k lásce jakožto sebedarování, „která dovede ukázat pravé povolání a poslání křesťanského manželství, přičemž nevyklučuje možnost úplného oddání se Bohu v kněžském nebo řeholním životě“.³ Zde se u tohoto bodu nebudeme zastavovat, ale zdá se nám vhodné připomenout, že dokument Papežské rady pro rodinu nezařazuje do tohoto kontextu mládí, které podle něj spadá do následující etapy, týkající se blízké přípravy. Vzhledem k upřesnění, které nacházíme v citovaném dokumentu, je třeba říci, že není možné přesně vymezit jednotlivé etapy přípravy a že nedokážeme jednoznačně vymezit věkové kategorie ani stanovit jejich přesné trvání (srov. č. 21). Uvážíme-li tedy, že *blízká příprava* probíhá během doby zasnoubení a patří k ní specifické kurzy (srov. č. 32), přičemž období tohoto stupně přípravy souvisí s obdobím mládí (srov. č. 33), musíme

těž konstatovat, že v dnešní době řada mladých lidí dosud není zasnoubena, přestože směřuje k manželství. Pastorační péče se proto musí i nadále zabývat výchovou k čistotě a k požadavkům lásky jako sebedarování i formací k hodnotě křesťanského manželství a k otevřenosti k různým povoláním v rámci života církve. V této situaci však pořád zůstáváme v kategorii *vzdálené* přípravy, a to až do okamžiku, kdy se v životě mladého člověka objeví vztah zasnoubení.

Blízká příprava „nastává v době zasnoubení. Skládá se z různých kurzů a odlišuje se od bezprostřední přípravy, která se zpravidla koncentruje na poslední rozhovory snoubenců s duchovními před slavením svátosti manželství“.⁴ Podle encykliky *Familiaris consortio* je blízká příprava specifickou součástí doby vážné známosti – zasnoubení, široce postaveným putováním a specifickou přípravou na přijetí svátosti, kterou můžeme přirovnat ke „katechumenátnímu putování“. Z tohoto úhlu pohledu se blízká příprava týká celého snoubeneckého období. Pro věřící, kteří se nacházejí v tomto životním období, znamená blízká příprava povolání k prožívání zasnoubení jakožto *času růstu, zodpovědnosti a milosti*, abychom použili termínů, jež nacházíme v dokumentu *Direttorio di pastorale familiare per la Chiesa in Italia*.⁵ Pro duchovní pastýře i pro pracovníky v oblasti pastorační péče mládeže to znamená uvádět v život „pozornější pastorační péči snoubenců, prožívanou prostřednictvím každodenně přijímaných rozhodnutí, návrhů a iniciativ, které se neomezují na dobu bezprostředně předcházející uzavření manželství, ale které jsou schopny dát hodnotu celému období *zasnoubení*“.⁶

Bezprostřední příprava má své místo v po-

sledních měsících a týdnech před uzavřením manželství (srov. FC 66); a byť nevyčerpává veškerou pastorační péči o snoubence, tvoří „jednu“ z jejích důležitých etap a aspektů. Je příležitostí k evangelizaci a katechezi zaměřené na dospělé.⁷ Bezprostřední příprava je vhodným završením celého předchozího procesu; umožňuje, aby všechny náležitosti, které musí snoubenci zařídit před uzavřením manželství, našly své správné místo – sem spadá mimo jiné sepsání snubního protokolu, příprava na slavení manželství a rozhovory s farářem.⁸ Direktář CEI (*Direttorio...*) je v této věci velmi realistický: neskrývá totiž, že bezprostřední příprava na manželství není v současném společensko-kulturním klimatu tím, čím by měla být – totiž završením celého předchozího procesu a jakousi syntézou již proběhlého dozrání a niterného přijetí obsahu manželství –, nýbrž prakticky novou příležitostí k evangelizaci a katechezi těch, kdo jsou „vzdálení“, tj. těch věřících (a není jich málo), kteří se už před lety vzdálili praxi víry a kteří mají vzhledem k zamýšlenému manželství šanci znovu se k ní přiblížit.⁹ Nesmíme zapomenout, že v dnešní době stále roste počet dvojic, které přicházejí žádat o svátost manželství poté, co spolu tyto partneři nějakou dobu společně žili nebo už dříve uzavřeli občanské manželství. Ten, kdo v těchto a podobných případech asistuje manželství, musí k předepsaným procedurám, které jsou pro něj samozřejmě závazné,¹⁰ přistupovat s náležitou prozíravostí; taková bezprostřední příprava se ovšem může stát příležitostí k nové evangelizaci a ke znovuobjevení katolické víry.

V kontextu blízké a bezprostřední přípravy jsou nabízeny různé *programy přípravy na manželství* nebo tzv. *kurzy přípravy*

na manželství, jejichž pastorační význam a nezbytnost je v dokumentech, jimiž se zabýváme, jasně potvrzena. Nikdy ovšem nesmíme zapomenout, že se jedná pouze o „jeden“ z momentů přípravy na manželství, o určité období, které nevyčerpává veškerou požadovanou přípravu na manželství; dále je třeba upozornit na to, že tyto nabídky tvoří pouze jeden z mnoha aspektů ucelené pastorace rodin, které se musí církev věnovat. Pro mnohé snoubence jsou však tyto programy nebo kurzy ve skutečnosti jedinou formou přípravy na manželství; proto je třeba, aby jim byla věnována náležitá a dynamická pozornost a aby se ti, kdo se k účasti na těchto kurzech přihlásí, setkali ze strany křesťanského společenství se srdečným přijetím.

Závaznost této přípravy

Od lidí, kteří se angažují v přípravě na slavení křesťanského manželství, můžeme často slyšet tyto nebo podobné výroky: „Jestliže se nebudete účastnit tohoto kurzu, nemůžete uzavřít církevní manželství.“; „Kurz přípravy je povinný.“; „Farář řekl, že bez potvrzení o absolvování kurzu nebude žádná svatba.“ Je tedy logické se ptát: Jsou tyto kurzy přípravy na manželství opravdu povinné? Co se stane, když se jich někdo odmítne zúčastnit? Doufám, že nikomu neuniká to, jak jsou tyto otázky omezené. Vždyť program kurzu přípravy na manželství, předepsaný pro bezprostřední přípravu na manželství, je pouze „jediným“ z kroků a „jednou“ z etap mnohem širšího a mnohotvárnějšího procesu, který v sobě zahrnuje i blízkou a vzdálenou přípravu. Otázka po závaznosti takzvaného kurzu pro snoubence může mít jedinou jasnou odpověď: dnes je víc než kdy jindy nutné dbát ne tak na nějaký „kurs“, ale na přípravu mlá-

deže na manželství a na rodinný život – jak se také připomíná ve *Familiaris consortio*. Kurz přípravy je jedním z mnoha nástrojů, jejichž prostřednictvím se církev snaží tento požadavek naplnit, ale důležité je, aby se lidé mohli připravit na manželství. Musíme se tedy zaměřit na obnovení vnímavosti snoubenců vůči hodnotě manželského a rodinného života i vůči svátostnému významu manželství a úkolům křesťanské rodiny, aby se v nich probudil zájem dobře se na tyto skutečnosti připravit. Abychom snáze pochopili, jak důležitá je dnes příprava na manželství, připomeňme, v jaké krizi se dnes nachází rodinný život a jak silně jej zraňuje metla rozvodů, tak silně přítomných ve všech zemích západní civilizace. Požadavky na přípravu k manželství ovšem nesmíme omezit na jakousi obranu před zlem, které samozřejmě existuje a je třeba s ním počítat, ale na prvním místě musí tato příprava reagovat na touhu pochopit celou tu krásu a vznešenost lidské lásky a svátostné důstojnosti, kterou této skutečnosti vtiskl Kristus Pán. Již citovaný dokument Papežské rady pro rodinu, který přiznává, v jakých obtížích se dnes nacházíme, v této souvislosti podtrhuje význam, a tudíž nezbytnost přípravy na manželství, opíraje se o skutečnost, že „svátost manželství má velikou hodnotu pro celé společenství křesťanů, v první řadě pro samotné manžele, jejichž rozhodnutí je tak vážné, že k němu nelze přistupovat improvizovaně ani uspěchaně“ (č. 1). Výchozím bodem různých programů přípravy na manželství je proto vědomí, že manželské pouto bylo Kristem Pánem přijato a povýšeno k důstojnosti svátosti Nové smlouvy.¹¹

To, co jsme právě uvedli, si musíme ověřit pomocí kanonické terminologie, abychom se ujistili, zda musí uzavření manželství skuteč-

ně předcházet přiměřená příprava. Jasnou odpověď na tuto otázku dává kánon 1063, který stanoví, že duchovní pastýři jsou povinni (*obligatione tenentur*) zajistit, aby vlastní společenství církve podporovalo manželský stav a evangelijní nároky, které jsou s ním spojeny. V tomto smyslu jsou výmluvným shrnutím cílů, předložených dokumentem *Direttorio di pastorale familiare per la Chiesa in Italia*, výrazy uvedené v jeho podnadpisu: *zvěstovat, slavít, sloužit „evangelium [k dobru] rodiny“*. Příprava snoubenců na manželství je tedy v první řadě úkolem duchovních pastýřů, kteří do ní mají zapojit společenství křesťanů, jež jim bylo svěřeno do pastorační péče. Zodpovědnost má tedy celé křesťanské společenství, diecéze a farnost. Důraz proto nemáme klást v první řadě na to, že snoubenci jsou povinni připravit se na manželství, ale na povinnost křesťanského společenství, které má pod vedením svých pastýřů připravit pastorační prostředky a nástroje, jež by vhodným způsobem splnily tento úkol. K tomuto zdůraznění nás vede skutečnost, že manželství a rodina nejsou pouze nějakým soukromým dobrem, ale dobrem církve a společnosti, protože „spása člověka a blaho lidské i křesťanské společnosti těsně souvisí s dobrým stavem manželského a rodinného společenství“ (GS 47).¹² O dobro manželství a rodiny mají proto usilovat všichni (GS 52). Kán. 1064, který pověřuje ordináře úkolem moderovat organizaci této pomoci, jejíž závaznost byla stanovena v předchozím kánonu, vyzývá ke spolupráci na tomto úkolu různé subjekty, které se mohou z různého titulu pohybovat v oblasti manželské a rodinné problematiky. Nezbytní jsou nejen různí experti, ale i věřící (i když třeba nemají žádnou zvláštní specializaci), kteří mohou snoubencům nabídnout

moudrou radu na základě své životní zkušenosti manželského života. Vždyť těmi, kdo jako první zvěstují evangelium ve službě rodiny, jsou sami manželé a rodiče.¹³

Také dokument CEI *Direttorio* zdůrazňuje tento aspekt zapojení celého společenství církve a představuje jej jako kritérium a základní princip, na němž je celý tento dokument vystavěn (srov. č. 17–22).¹⁴ Zaměřili se výlučně na tematiku *modelů přípravy na manželství*, v tomto dokumentu se dočteme (č. 56), že se tyto modely musí zařadit do výchovného projektu každé místní církve a že je třeba usilovat o to, aby každá farnost – nakolik je možné – nabízela svým snoubencům to, co nazýváme *doprovázením na cestě víry*. Také tam, kde nelze zajistit, aby každá farnost disponovala v tomto smyslu svou vlastní nabídkou, je třeba připravit aspoň na děkanátní a diecézní úrovni takové nabídky kurzů, které nebudou ani tak školou vedenou specialisty a odborníky, jako spíše vyjádřením života křesťanského společenství, jež spolu se svými služebníky, manžely i pastoračními spolupracovníky zvěstuje evangelium spásy.

Když jsme se seznámili s tím, kdo je primárně zodpovědný za pastorační rodinu, v jejímž rámci se odehrává i příprava na manželství, můžeme nyní přejít k důvodům, proč vůbec mají snoubenci povinnost připravit se na uzavření manželství a na povinnosti, které na sebe prostřednictvím posvátného pouta berou jak vůči sobě navzájem, tak i vůči církvi a společnosti. První důvod vychází ze samotné povahy manželství a rodiny, z jejich lidského a křesťanského významu i z úkolů, které s nimi jsou úzce spojeny. Další, hlubší důvod je třeba hledat v úzkém spojení, které vládne mezi Božím slovem a svátostí, mezi

evangelizací – jež je darem milosti – a životem ve svatosti.¹⁵ Podobně jako u ostatních svátostí¹⁶ i u manželství platí, že pro pochoopení jeho významu i pro uvědomělé slavení této svátosti a její účinné prožívání je nutné projít určitým putováním víry, *podobným katechumenátu* (FC 66). Když jsme zjistili, že je nezbytná určitá příprava na přijetí této svátosti, můžeme se ptát, zda existuje nějaké kritérium, podle něhož bychom dokázali určit, co přesně musí snoubenci splnit, aby mohli uzavřít křesťanské manželství. Církev má povinnost i právo stanovit překážky nebo zákazy ohledně uzavření manželství pro ochranu obecného dobra a důstojnosti manželství i jednotlivých osob (srov. kán. 1058, 1071, 1075, 1077). Člověk má však také právo na manželství; církev toto právo svých pokřtěných neustále chránila tím, že omezovala na minimum zneplatňující překážky a nerozšiřovala množství zakazů.¹⁷ S ohledem na téma, kterým se zabýváme, můžeme říci, že – chápeme-li přípravu na manželství jako získání a nabytí minimálních a potřebných dispozic pro jeho slavení –, jedno kritérium, které můžeme brát jako podmínku pro uzavření manželství, skutečně existuje; můžeme je najít v encyklice *Familiaris consortio*, kde se papež zabývá tématem vztahu mezi vírou snoubenců a svátostí (č. 68). Stručně řečeno: kde existuje přímý úmysl neboli vůle uzavřít v církvi věrné a nerozlučitelné manželské pouto, který – přinejmenším implicitně – nevyklučuje absolutním způsobem otevřenost k přijetí dětí, má se za to, že snoubenci souhlasí s tím, co církev zamýšlí dělat, když slaví sňatek. Těmito základními dispozicemi se snoubenci dostatečně osvědčují k tomu, aby mohla být jejich příprava – byť v omezené míře – považována za dostačující. „Když

naproti tomu snoubenci (...) dávají najevo, že výslovně a formálně odmítají to, co zamýšlí církev,¹⁸ nemůže jim být umožněno uzavřít sňatek z důvodu radikálního protimluvu mezi tím, co požadují, a tím, co chtějí učinit.

Tato kritéria by se mohla zdát příliš minimalistická a jakoby v protikladu s vysokými nároky, které obnáší skutečnost svátostného manželství. Jestliže bychom však – jak čteme ve *Familiaris consortio* – chtěli stanovit jiná kritéria, *vážně bychom riskovali*. Mezi těmito hrozícími nebezpečími je třeba podtrhnout nebezpečí formulace nepodložených a příliš přísných soudů ohledně osob; můžeme také připojit nebezpečí přehnané přísnosti, která by mohla odradit slabší věřící, nebo nebezpečí nepodložené svévolnosti duchovních pastýřů spojené s tím, že by mezi přísnými a shovívavějšími faráři mohl snadno nastat nesoulad. Přehnaná přísnost by se navíc stala překážkou k upřímnému dialogu, protože by snoubencům upřela možnost k růstu a naději, kterou přece nelze nikomu upřít. Samotné kurzy nebo procesy přípravy na manželství by se tak staly jakousi povinnou drezurou, kterou by lidé museli vytrpět jako cenu, jež je nutné zaplatit za možnost uzavřít takové manželství, po kterém touží.

S ohledem na tato kritéria musíme provést rozlišení mezi přípravou na manželství, která je vždy nutná jako *conditio sine qua non* v rámci úzkého prostoru výše uvedených kritérií, a mezi vhodnými prostředky, jejichž prostřednictvím může být tato příprava na manželství s ohledem na kontext dnešní doby náležitě uskutečněna; k těmto prostředkům patří různé aktivity a kurzy přípravy na manželství.

Co se týká povinnosti účastnit se kurzů přípravy na manželství, *Direttorio di pas-*

torale familiare per la Chiesa in Italia stanoví podmínky, které jsou v dokonalém souladu s principy vyjádřenými ve *Familiaris consortio*. Účast na těchto kurzech je stanovena jako morální povinnost, ale zároveň je stanoveno, že pokud se někdo těchto kurzů neúčastní, *neznamená to překážku pro uzavření manželství*. Vzhledem k tomu, že je účast na těchto kurzech morálně závazná, není možné od ní někoho snadno dispensovat a jejich organizátoři se musí snažit představit a realizovat tuto iniciativu v celé její vážnosti jak na obsahové, tak na metodologické úrovni. Spíše než informovat snoubence o povinnosti účastnit se těchto kurzů by bylo dobré je získat, aby docenili hodnotu tohoto nabízeného putování. Skutečnost, že neúčast na těchto kurzech nepůsobí překážku k uzavření manželství, nás také musí vést k pozornému hodnocení těch situací, kdy se snoubenci nemohou těchto kurzů z objektivních důvodů účastnit. Ani v tomto případě se však nesmí vynechat přiměřená příprava, jen je třeba využít *jiných forem doprovázení a setkání*.¹⁹

ČASOVÉ ZAŘAZENÍ A MOŽNÉ ZPŮSOBY TĚTO PŘÍPRAVY

Kurz nebo program přípravy na manželství

Kánon 1063, který pojednává o podpoře manželského stavu ze strany společenství církve, konkrétně vypočítává – byť ne vyčerpávajícím způsobem – některé základní prostředky k dosažení tohoto cíle. Omezíme-li se na argument, kterým se zde zabýváme, zajímá nás druhý bod tohoto kánonu, kde je stanoveno, že společenství křesťanů má tuto pomoc poskytnout ve formě „osobní přípravy na uzavření manželství“. To znamená, že

se musí odehrát nějaký specifický počín pro snoubence, tj. určité iniciativy, jejichž obsahem by byla blízká a bezprostřední příprava na manželství.

Co se týká *blízké* přípravy, jež probíhá během celé doby zasnoubení, pastorační péče o snoubence má být podle *Direttorio CEI* (č. 44) uskutečňována v úzkém spojení s pastorační mládeže a s pastorační povolání; jejím cílem je dát hodnotu celému období zasnub. Není snadné zjistit, jakým konkrétním způsobem by bylo možné tento požadavek uskutečnit, ale zdá se, že úmyslem těchto směrnic je uvést do života takové programy rozvoje víry v rámci pastorační mládeže, ve kterých by se bral zřetel na skutečnost prožívání lidské lásky v době zasnoubení. Tak nebudou snoubenci odděleni od ostatní mládeže a ti, kdo dosud nevstoupili do období zasnoubení, z těchto programů mohou získat obohacení a zároveň je i obohatit. V tomto kontextu mají případné *speciální kurzy* tvořit součást určitého globálního projektu a udržet si charakter otevřenosti vůči všem lidem a vůči všem povoláním v životě církve.²⁰

Když snoubenci dospějí k rozhodnutí uzavřít manželství, stávají se pro ně užitečnými v rámci jejich *bezprostřední přípravy* specifické programy a kurzy přípravy na manželství. K těmto kurzům přicházejí všichni, kdo se rozhodli uzavřít církevní manželství a obrátili se na své faráře. Z tohoto titulu musí doba a způsob organizace těchto formačních nástrojů respektovat konkrétní situaci ve farnostech i odlišnosti v typologii snoubenců, kteří se do nich hlásí. Někdo přichází včas, např. rok před zamýšlenou svatbou, jiný na poslední chvíli, tři měsíce předem – a to nemluvíme o urgentních případech. Někteří snoubenci už prošli blízkou přípravou,

začleněnou do kontextu účasti na životě církevního společenství (farnosti nebo různých sdružení a hnutí), jiní tlučou na brány církve po dlouhých letech odloučení. Je třeba brát ohled na všechny tyto odlišnosti, ale zároveň se musíme vyvarovat vytváření různých zbytečných a škodlivých separací a selekcí. Ti snoubenci, kteří jsou vnímaví a kteří už prošli nějakou formací víry, mohou být svědectvím pro ty, kdo se už před lety vzdálili životu pevné víry; a tito poslední zase mohou být pobídkou pro ostatní, aby nepovažovali za zbytečnou žádnou otázku, která může být užitečná pro manželský život.²¹ Ani pomyslet však nesmíme na to, že by se objevil případ, kdy by byla snoubencům, kteří se aktivně účastní života společenství církve, prominuta účast na kurzech přípravy na manželství z toho prostého důvodu, že prý „už jsou připravení“. Naopak – právě od takových snoubenců se má očekávat příkladná účast.

V dnešních dnech se stále častěji setkáváme s lidmi, kteří žádají o církevní manželství po letech společného soužití nebo manželství uzavřeného pouze občansky. S respektem k životním dějinám každého z nich musíme být schopni zhodnotit, co tyto partnery vedlo k žádosti o uzavření církevního manželství. Musíme předpokládat a zároveň mít naději, že tento krok není pouze odpovědí na formální požadavek po nápravě vlastní situace – třeba proto, aby byly spokojeny rodiny, z nichž tito lidé pocházejí –, ale že jde o výsledek skutečného a osobního obrácení k hodnotám rodiny, založené na manželství a na křesťanské víře. Ověřit všechny tyto aspekty je možné pouze v rámci osobního (a prozíravě vedeného) pastoračního dialogu s dotčenými partnery. Během setkání, která se odehrávají v rámci formačních programů, však musí být,

byť s respektem k jednotlivým případům, zachován jasný úsudek, aby tím nebyla ochuzena zvěst o důstojnosti manželství.²²

Ohledně vhodného počtu setkání této přípravy a způsobů jejího provedení není možné poskytnout žádné přesné směrnice. Pro obohacení diskuse o tomto argumentu však můžeme nabídnout několik kritérií: tyto kurzy mají trvat aspoň několik měsíců;²³ je třeba do nich účastníky aktivně a přímo začlenit, aby mohli v plné svobodě reagovat na ty, kteří tento program přípravy na manželství vedou, a na probíranou látku; je třeba vést účastníky k živé zkušenosti víry a modlitby; pomáhat jim vnímat skutečnost církve jako společenství a Boží lid.²⁴ Spolu s knězem – většinou farářem – se na těchto setkáních ve stále rostoucí míře podílejí také manželské dvojice, které snoubence během jejich přípravy na manželství doprovázejí. V některých případech předchází těmto setkáním, vymezujícím tuto přípravu na manželství, období osobních rozhovorů, během něhož vysvětlují manželé, kteří snoubence doprovázejí, jak je příprava na manželství uspořádána, a snoubenci – chtějí-li – mohou projevit svá očekávání a otevřít jim svou duši ohledně motivací, které je k tomuto kroku vedly. V jiných případech je snoubencům po několika desítkách setkání, určených pro všechny a zabývajících se obecnými tématy, nabídnuta možnost pokračovat v přípravě tím, že si mohou dále prohloubit některá specifická témata podle svého osobního výběru; tak se jednotlivé dvojice snoubenců mohou zaměřit na tu oblast vědomostí, která nejlépe odpovídá jejich zájmům a vnímavosti. Jiné programy zase zvou účastníky k reflexi a dialogu, které mají své místo mezi jednotlivými setkáními, aby si snoubenci lépe zpracovali probraná témata, mohli je

porovnat s vlastní životní zkušeností, kriticky je zhodnotili a aby je dokázali přijmout jako postoje k osvojení si pro autentický křesťanský život.

Osobní setkání s farářem

„Vedle společných programů (...) a v úzké souvislosti s nimi zůstávají i nadále nezbytné a nenahraditelné *rozhovory s farářem*.“²⁵ Tento pokyn je naprosto jasný a není možné ho obejít. Žádný kněz, který koná pastýřskou službu, nemá právo setřást ze sebe tento úkol tím, že by všechnu přípravu svalil na kurzy pro snoubence. Jedna skutečnost nemůže nahradit druhou. Setkání s farářem se nesmí omezit na pouhé vyplnění snubního protokolu, jak to požaduje církevní právo. Vždyť i tato formální povinnost musí být začleněna do kontextu osobních rozhovorů a je třeba ji splnit jako projev vážnosti a respektu, s nimiž církev přistupuje ke svobodě každého člověka. V početnějších farnostech mohou faráři pomáhat jeho spolupracovníci, farní vikáři, ale tento moment osobní přípravy nikdy nesmí chybět. Prostřednictvím osobního rozhovoru, který může být založen na argumentech vycházejících ze svatební liturgie, má farář možnost vstoupit do osobní situace každé dvojice snoubenců, naslouchat otázkám, které z jejich osobní zkušenosti vycházejí, a povzbuzovat je, aby skutečně žili osvobozující zvěst evangelia. Farář, který má povinnost asistovat uzavření sňatku a požehnat novomanželům (kán. 530, 4°), tím vykonává jeden ze svých nejdůležitějších úkolů – tj. usilovat, aby byli manželé a rodiče podporováni v plnění jejich úkolů, a napomáhat rozvoji křesťanského života v rodině (kán. 529 § 1).

Obsah

Posledním bodem k projednání je otázka obsahové stránky toho, co se předkládá a projednává v jednotlivých etapách, které – jak jsme už viděli – charakterizují přípravu k manželství a k rodinnému životu. Kánon 1063 nám v této oblasti dává několik směrnic, z nichž můžeme odvodit určité základní schéma. V tomto kánonu čteme, že cílem kázání a katecheze je prohloubení *významu křesťanského manželství a úkolů křesťanských manželů a rodičů* (č. 1); osobní příprava snoubenců v nich musí rozvíjet připravenost *žít posvátnost a úkoly* manželského stavu (č. 2), aby – poté, co uzavřou manželství – s věrností manželské smlouvě *dospívali k rodinnému životu den ze dne světějšímu a plnějšimu* (č. 4); z účinného slavení manželství musí vyvěrat to, co manželství znamená, tj. tajemství jednoty a plodné lásky mezi Kristem a církví (č. 3). Protože manželství obsahuje oproti jiným svátostem *skutečnost, která už je dána v řádu stvoření; je to tentýž manželský svazek, který ustanovil Stvořitel „na počátku“* (FC 68), můžeme říci, že příprava na manželství musí rozvíjet hodnotu manželské lásky a manželského slibu a musí být otevřena všem obsahovým prvkům, které jsou vlastní lidské zkušenosti jako takové i ve světle plánu Boha Stvořitele. Zároveň musí tato příprava zvěstovat evangelium [k dobru] rodiny, tzn. ty pravdy, které jsou obsahem tajemství vykoupení a které vysvětlují význam toho, že Kristus Pán povýšil manželství ke svátostné důstojnosti.

Chceme-li to vyjádřit souhrnně, můžeme obsahové prvky, které mají být projednány během přípravy na manželství, rozčlenit do tří tématických celků:²⁶ a) zákonitosti vztahu mezi manžely; b) evangelizace a příslušné

etické principy týkající se lásky a sexuality;
c) kanonické a právní aspekty manželského souhlasu a manželského stavu.

Můžeme se odůvodněně domnívat, že respekt k těmto třem tématickým celkům nám umožní vycházet vstřícně všem možným základním potřebám snoubenců v době, kterou právě prožívají: novému vyslechnutí křesťanské zvěsti spásy a znovuobjevení osvobozující síly křesťanské víry; uvědomění si, že lidské vztahy mají mnoho pozitivních prvků, ale zároveň jsou zatíženy omezeními a křehkostí; rozpoznání hodnoty manželského slibu nejen na liturgické, ale i na faktické rovině.

K poslednímu z těchto aspektů, který se ze všech nejužší zabývá kanonickými aspekty manželského slibu a manželského stavu a který se týká v první řadě bezprostřední přípravy, uvedme několik poznámek. Někdo by mohl považovat za bezpředmětné zabývat se v rámci přípravy na manželství kanonickými a právními aspekty manželství. Nepochybně, omezíme-li se na vysvětlení otázek, týkajících

se společenství nebo rozdělení majetku, popř. občanských otázek týkajících se odloučení manželů, nebo na procesy neplatnosti manželství, které probíhají u církevních soudů, bude tento argument značně omezený a z formálního hlediska naprosto bezvýznamný. Je-li však toto téma uchopeno tak, že se dobře představí hodnoty a požadavky manželského slibu, nepochybně se tím snoubencům nabídne možnost posílit jejich uvědomění si významu gesta, které konají v momentě, kdy se vzájemně darují prostřednictvím neodvolatelné smlouvy (srov. kán. 1057 § 2). Oni jsou přece tvůrci pouta, které je spojuje, a zároveň vysluhovateli této svátosti. Představíme-li tuto problematiku tímto způsobem, poznání kanonických a právních aspektů manželského slibu nepochybně přispěje k tomu, aby se snoubenci připravili *chtít* a oslavit své manželství vědomým a svobodným způsobem.²⁷ Vždyť aby nějaká liturgická slavnost přinesla ovoce, musí být ze všeho nejdřív účinná.

Přeložil Jiří Plhoň

Poznámky

* Překlad článku otištěného v *Quaderni di diritto ecclesiale* 15, 2002, s. 340–353.

¹ Pozn. překl.: *Všeobecný dekret o kanonickém manželství*.

² PONTIFICIO CONSIGLIO PER LA FAMIGLIA, *Preparazione al sacramento del matrimonio* [Příprava na svátost manželství], č. 22. Ohledně představení obsahu tohoto dokumentu viz Piersandro VANZAN, *La preparazione al sacramento del matrimonio*, in: *La civiltà cattolica* 147, 3/1996, s. 278–287.

³ FC 66.

⁴ PONTIFICIO CONSIGLIO PER LA FAMIGLIA, *Preparazione...*, č. 32.

⁵ Dokument *Direttorio di pastorale familiare per la Chiesa in Italia* [Direktář pro rodinnou pastoraci pro církvev v Itálii] byl vydán dekretem předsedy Italské biskupské konference (CEI) ze dne 25. července 1993. Co se týká předcházejícího období, srov. F. IANNONE, *La preparazione del matrimonio canonico in Italia*, in: *La famiglia* 147, 1992, s. 17–25.

⁶ CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA (CEI), *Direttorio di pastorale familiare per la Chiesa in Italia*, č. 44.

⁷ Tamtéž, č. 50.

⁸ Srov. PONTIFICIO CONSIGLIO PER LA FAMIGLIA, *Preparazione...*, č. 50–59.

⁹ Srov. CEI, *Direttorio...*, č. 51.

¹⁰ Srov. kán. 1071 §1, 2° a 4°; DGMC, čl. 43–44.

¹¹ Srov. PONTIFICIO CONSIGLIO PER LA FAMIGLIA, *Preparazione...*, č. 9–13, kde je nezbytnost přípravy na manželství založena v první řadě na hodnotě manželství a rodiny, a teprve poté na projevech části dnešní mentality, která tyto hodnoty odmítá.

¹² Srov. JAN PAVEL II., *Familiaris consortio*. Apoštolská adhortace o úkolech křesťanské rodiny v současném světě (22. 11. 1981). III. a IV. část je výslovně rezervována pojednání o manželství a rodině jakožto o *první a životodárné buňce společnosti a domácí církve*.

¹³ „K této přípravě na manželství v jejich různých stupních (...) mají se cítit povolány křesťanské rodiny a celá obec věřících.“ (FC 66).

¹⁴ Srov. pomůcku připravenou Národním úřadem pro pastorační rodin: *La preparazione dei fidanzati al matrimonio e alla famiglia*, 24. června 1989, č. 2.

¹⁵ Srov. PAVEL VI., *Evangelii nuntiandi*. Apoštolská adhortace hlásání Evangelia (8. 12. 1975), č. 45; CEI, *Evangelizzazione e sacramenti*, č. 40–51; CEI, *Evangelizzazione e sacramento del matrimonio*, č. 54–56.

¹⁶ Srov. kán. 851, 890, 914, 987, 1002, 232; nezapomeňme také na formační kurz, jenž je předepsán pro ty, kdo přijímají evangelijní rady v institutech zasvěceného života nebo jsou začleněni do společenství apoštolského života.

¹⁷ „Církev nemůže zakázat přístup ke svátosti manželství pouze z toho důvodu, že je věřící nedostatečně duchovně připraven přijmout tuto svátost s užitekem a ve stavu milosti. Ve věřícím převažuje právo na manželství. Jakákoliv příliš náročná pastorační praxe během předepsané přípravy na manželství by mohla být subjektivně nespravedlivá.“ Urbano NAVARRETE, *Diritto fondamentale al matrimonio e al sacramento*, in: Quaderni di diritto ecclesiale 1, 1988, s. 76.

¹⁸ Do tohoto bodu je třeba začlenit nejen úmysl uzavřít manželství, ale též vlastnosti a podstatné prvky křesťanského manželství, jak jsou vyjmenovány v učení a jurisprudence: srov. kán. 1055–1056.

¹⁹ Srov. CEI, *Direttorio...*, č. 63. Již několikrát zmiňovaný dokument Papežské rady pro rodinu k tomuto tématu píše: „Na základě pozitivních zkušeností a pastoračního užítku seminářů přípravy na manželství je možné od nich osvobodit pouze z adekvátních závažných důvodů. Pokud snoubenci z takových důvodů naléhavě žádají o brzký sňatek bez bližší přípravy, je povinností faráře a spolupracovníků nabídnout také příležitosti, aby bylo možné dohnat odpovídající znalosti teologických, morálních a svátostných hledisek, jak jsou vykládány během bližší přípravy, a aby tak byli přivedeni do fáze bezprostřední přípravy“ (č. 51).

²⁰ Dokument Papežské rady pro rodinu stanoví ohledně iniciativ, které se mají uskutečňovat v období blízké přípravy, již tento dokument věnuje větší pozornost než přípravě bezprostřední, toto: „Vyučování by mělo být poskytováno rodinami v rámci společenství věřících, zvláště v dosahu farní obce, které se za tím účelem, podle svých charizmat a zvláštních úkolů, podílejí a spolupůsobí při vzdělávání mladých, přičemž se jejich vliv šíří také na jiné skupiny společnosti.“ (č. 34).

²¹ Srov. CEI, *Direttorio...*, č. 53.

²² Srov. PONTIFICIO CONSIGLIO PER LA FAMIGLIA, *Famiglia, matrimonio e „unioni di fatto“* [Manželství, rodina a „fakticky existující soužití“], 26. 7. 2000. V tomto dokumentu se několikrát mluví o přípravě na manželství jakožto o nezbytném požadavku dnešní doby (srov. č. 35, 41, 42–44). Srov. též CEI, *Direttorio...*, č. 58.

²³ Dokument CEI *Direttorio* stanoví, že tyto kurzy mají začít nejméně tři měsíce před svatbou, že se snoubenci mají představit faráři aspoň rok před zamýšleným sňatkem (č. 61) a že se setkání mají konat každý týden v průběhu dvou měsíců (č. 62).

²⁴ Srov. CEI, *Direttorio...*, č. 59–60.

²⁵ Tamtéž, č. 64.

²⁶ Podrobněji tuto tematiku zpracovává dokument CEI *Direttorio per la pastorale familiare* [Direktář pro pastorační rodin] (č. 58), který se odvolává na předchozí dokument (*La preparazione dei fidanzati al matrimonio e alla famiglia. Sussidio di prospettive e orientamenti dell'Ufficio nazionale per la pastorale della famiglia* [Příprava snoubenců na manželství a na rodinný život. Nabídka perspektiv a směrů Národní kanceláře pro pastorační rodin], 24. 6. 1989) a na novější a již citovaný dokument Papežské rady pro rodinu.

²⁷ Srov. Eugenio ZANETTI, *Sacramento del matrimonio e famiglia cristiana. Le radici del diritto sulla famiglia nella Chiesa*, in: Quaderni di diritto ecclesiale 7, 1994, s. 272–284. Tento článek nám může posloužit jako základ pro přípravu pozitivně a přínosně uspořádaného setkání na téma kanonických a právních aspektů manželství během přípravy snoubenců na manželství.